

Kacper Szczepaniak

Uniwersytet Łódzki

 <https://orcid.org/0009-0005-9314-1738>

„MANIPULACJA NA PASKU” W PROGRAMACH INFORMACYJNYCH TELEWIZJI REPUBLIKA

Paski informacyjne (tzw. belki), wyświetlające się w dolnej części ekranu jako towarzyszący przekaz tekstowy, od lat pełnią istotną funkcję w krajobrazie mediów informacyjnych. Choć ich podstawową rolą jest uzupełnianie treści werbalnych i wizualnych¹, przede wszystkim poprzez skrócone streszczenie najważniejszych wiadomości, coraz częściej stają się samodzielnym, nacechowanym ideologicznie nośnikiem przekazu. We współczesnych mediach, szczególnie w warunkach głębokiej polaryzacji politycznej, paski informacyjne pełnią rolę nie tylko informacyjną, ale także emotywną i manipulacyjną, rozumianą jako działanie zakładające niejawną rolę nadawcy, ukierunkowanie przede wszystkim na jego korzyść. Przenoszą określony punkt widzenia, konstruują opowieści o rzeczywistości zgodnie z przyjętą linią redakcyjną i są narzędziem wpływu na odbiorcę.

Celem niniejszego tekstu jest analiza treści pasków informacyjnych emitowanych w głównym programie informacyjnym Telewizji Republika w okresie od 21 maja do 4 czerwca 2024 roku. Analiza objęła 121 pasków, które zostały skategoryzowane tematycznie, a następnie poddane szczegółowej analizie lingwistycznej. Zbadane zostały przede wszystkim środki językowe, których celem jest wywoływanie określonych reakcji emocjonalnych, wzmacnianie tożsamości grupowej odbiorców oraz delegitymizowanie przeciwników politycznych. Analiza wpisuje się w szerszy kontekst badań nad językiem mediów i jego rolą w kształtowaniu postrzegania rzeczywistości, stanowiąc jednocześnie głos w debacie o odpowiedzialności mediów w warunkach demokratycznego pluralizmu.

¹ D. Kobyłański, *Telewizyjny pasek informacyjny. Rozważania terminologiczne*, [w:] *Lubelskie Seminarium Humanistyczne. Materiały z ogólnopolskiej konferencji naukowej (I edycja)*, t. 3, red. D. Kobyłański, Łódź 2023, s. 190.

Prawicowe medium

Telewizja Republika² to polska stacja informacyjno-publicystyczna, która rozpoczęła działalność w 2013 roku, pozycjonując się jako medium o profilu konserwatywno-narodowym. Jej twórcy, inspirowani formatem amerykańskiej stacji Fox News, od początku deklarowali przywiązanie do tradycyjnych wartości oraz krytyczne nastawienie wobec liberalnych mediów głównego nurtu³. Choć przez pierwsze lata funkcjonowania była niszowym kanałem, od końca 2023 roku notuje dynamiczny wzrost oglądalności. Jak podaje Business Insider Polska, w okresie od 20 grudnia 2023 roku do 11 lutego 2024 roku główny program informacyjny stacji zatytułowany *Dzisiaj* oglądało średnio 511 tys. widzów, co stanowiło 30-krotny wzrost w porównaniu do wcześniejszego okresu⁴. Dane te wskazują na rosnące znaczenie stacji w kształtowaniu debaty publicznej i jej potencjalny wpływ na opinię społeczną. To właśnie w tym kontekście szczególnie istotna staje się analiza językowych mechanizmów stosowanych w paskach informacyjnych, które przy tak dużym zasięgu mogą odgrywać istotną rolę w procesach opiniotwórczych i w pogłębianiu politycznej polaryzacji społeczeństwa.

Perswazja i manipulacja

W kontekście badań nad językiem mediów, a w szczególności nad formami skróconego przekazu, jakimi są paski informacyjne, istotne jest rozróżnienie pomiędzy perswazją a manipulacją. W literaturze przedmiotu pojęcia perswazji i manipulacji często występują obok siebie, jednak ich znaczenia są odmienne, a granica między nimi jest istotna etycznie i w wymiarze praktycznym w komunikowaniu społecznym. Perswazję można rozumieć jako świadome działanie nadawcy ukierunkowane na zmianę postaw lub decyzji odbiorcy poprzez argumentację – w sposób jawny i z domyślną korzyścią dla obu stron. Grażyna Habrajska, porządkując terminy z obszaru oddziaływania komunikacyjnego,

² Mb, *Telewizja Republika ma już 3 lata*, Telewizja Republika, <https://tvrepublika.pl/Polska/Telewizja-Republika-ma-juz-3-lata/33106> (dostęp: 30.04.2024).

³ *Telewizja Republika*, Onet Wiadomości, <https://wiadomosci.onet.pl/telewizja-republika> (dostęp: 30.04.2024).

⁴ J. Ceglarz, *TV Republika przez lata żyła na kropłowiec PiS. Sprawdziliśmy w KRS*, Business Insider Polska, <https://businessinsider.com.pl/biznes/tv-republika-przez-lata-zyla-na-kroplowce-pis-sprawdzilismy-w-krs/bg1wb06> (dostęp: 30.04.2024).

podkreśla, że dla perswazji charakterystyczne są: dialogiczność, wzajemne poszukiwanie informacji, ocen i rozwiązań problemowych, uświadomiony i korzystny cel działania oraz jawność. Badaczka zaznacza jednocześnie, że argumentacja może mieć charakter logiczny i/lub aksjologiczny⁵. Jej odmianę może stanowić propaganda, która nie ma charakteru dialogicznego, a jej właściwy nadawca może pozostawać nieokreślony. Jest ona kierowana do szerokiego grona odbiorców i ma na celu oddziaływanie w sposób jednostronny. Propagandę można zatem zdefiniować jako uświadomione przez odbiorcę, głównie werbalne działanie nadawcy, zmierzające do modyfikacji, utrwalenia lub osłabienia określonej postawy odbiorców wobec realnego obiektu perswazji⁶.

Manipulacja natomiast zakłada niejawność celu nadawcy i ukierunkowanie działań przede wszystkim na własną korzyść – nawet kosztem szkody po stronie odbiorcy. W tym ujęciu manipulacja modyfikuje hierarchię wartości adresata „po cichu”, maskując rzeczywiste intencje nadawcy⁷. W przypadku pasków informacyjnych różnica ta ma szczególne znaczenie, ponieważ forma – z racji zwięzłości i stałej obecności w polu widzenia odbiorcy – sprzyja nie tylko przekazywaniu informacji, ale również kształtowaniu określonego sposobu interpretacji wydarzeń. Jasne odróżnienie komunikatów perswazyjnych od manipulacyjnych pozwala na bardziej świadomą i krytyczną analizę tego rodzaju przekazów, co jest szczególnie istotne w obliczu rosnącej polaryzacji medialnej i politycznej.

Dezinformacja

Dezinformacja, będąca jednym z narzędzi wykorzystywanych w tego typu przekazach, jest konkretnym narzędziem manipulacji. To celowe i świadome działanie polegające na zniekształcaniu, selektywnym prezentowaniu lub ukrywaniu informacji w taki sposób, aby wpływać na percepcję, opinie i zachowania odbiorców. Jej celem jest najczęściej osiągnięcie określonych korzyści, często kosztem prawdy i obiektywizmu⁸. Kluczowe elementy tego zjawiska to znie-

⁵ G. Habrajska, *Perswazja i manipulacja w komunikacji. Wybrane zagadnienia*, Łódź 2020, s. 70–71.

⁶ Ibidem, s. 72.

⁷ Ibidem, s. 75–76.

⁸ A. Januszko-Szakiel, *Dezinformacja jako narzędzie medialnej manipulacji świadomością*, [w:] *Manipulacja: pedagogiczno-społeczne aspekty*, cz. I, red. J. Aksman, Kraków 2010, s. 213.

kształcanie informacji, selektywna prezentacja oraz ukrywanie treści niewygodnych lub niepasujących do narracji. Wszystkie te działania są prowadzone z intencją wywołania konkretnych reakcji u odbiorców – najczęściej emocjonalnych, takich jak lęk, gniew czy poczucie zagrożenia⁹.

W kontekście pasków informacyjnych manipulacja przyjmuje szczególnie subtelne, ale skuteczne formy. Użycie słów nacechowanych emocjonalnie, tendencyjny dobór faktów czy budowanie opozycji „my – oni” sprzyja spolaryzowanemu odbiorowi świata¹⁰. Tego rodzaju działania mają na celu nie tylko informowanie, ale przede wszystkim sterowanie interpretacją rzeczywistości. Współczesne media, w tym stacje takie jak Telewizja Republika, wykorzystują te techniki, by budować silne przekazy ideologiczne i wpływać na procesy decyzyjne społeczeństwa. Z tego powodu kluczowa staje się umiejętność krytycznego myślenia oraz rozpoznawania mechanizmów manipulacyjnych w przekazach medialnych.

Metoda badawcza

W badaniu zastosowano metodę jakościowej analizy treści, która zgodnie z założeniami badaczy takich jak Krippendorff¹¹, pozwala na systematyczne i kontekstowe badanie przekazów medialnych z uwzględnieniem ich warstwy językowej oraz funkcji komunikacyjnej. Analiza koncentrowała się na paskach informacyjnych emitowanych w głównym programie informacyjnym Telewizji Republika w okresie od 21 maja do 4 czerwca 2024 roku. Materiał empiryczny obejmował 121 pasków, które zostały spisane w jednolitym formacie i opracowane jako korpus badawczy.

Zastosowana procedura analityczna obejmowała trzy etapy: klasyfikację tematyczną treści pasków, identyfikację cech leksykalnych i składniowych sugerujących intencjonalność przekazu oraz ocenę funkcji perswazyjnej i emocjonalnej poszczególnych komunikatów. W oparciu o teorię dyskursu Fairclougha¹² skupiono się na analizie środków językowych o charakterze wartościującym, takich jak: metafory, hiperbole, presupozycje, konstrukcje wykluczające, a także na obecności języka nacechowanego ideologicznie lub emocjonalnie.

⁹ V. Volkoff, za: Ibidem, s. 212.

¹⁰ E. Erdoğan, P. Uyan-Semerci, *Othering in politics: How affective polarization undermines democratic philia?*, „Frontiers in Political Science” 2025, nr 7, s. 3.

¹¹ K. Krippendorff, *Content analysis: An introduction to its methodology*, Thousand Oaks 2004.

¹² N. Fairclough, *Critical discourse analysis: The critical study of language*, London–New York 1995.

Treści zostały zakodowane przy użyciu kategorii analitycznych, które obejmowały: 1) negatywne wartościowanie obecnego rządu, 2) pozytywne lub neutralne przedstawianie poprzedniej ekipy rządzącej, 3) wzbudzanie emocji strachu, złości lub zagrożenia, 4) obecność uproszczeń i stereotypizacji, 5) ogólną ocenę stopnia manipulacyjności wypowiedzi. Każdy pasek oceniany był w kontekście programu, w którym został wyemitowany, co pozwoliło uwzględnić zarówno jego funkcję informacyjną, jak i perswazyjną.

Badanie wpisuje się w nurt badań nad propagandą i manipulacją medialną, podkreślając znaczenie języka jako narzędzia ideologicznego wpływu. Uzyskane wyniki wskazują, że paski informacyjne – jako forma zwężłego komunikatu medialnego – mogą pełnić funkcję nie tyle informacyjną, co kształtującą określony sposób rozumienia wydarzeń.

Obserwacje

Analizując zebrane belki informacyjne emitowane w programie Telewizji Republika, można już na poziomie językowym i tematycznym zaobserwować szereg charakterystycznych tendencji, które wskazują na określoną linię narracyjną oraz redakcyjną strategię informacyjną. Przekaz budowany za pomocą krótkich, sugestywnych haseł wykazuje wysokie nasycenie elementami perswazyjnymi, nacechowaniem emocjonalnym oraz silnym ukierunkowaniem ideologicznym.

Pierwszą zauważalną cechą jest retoryka zagrożenia oraz kreowanie poczucia niepewności i destabilizacji. Liczne belki dotyczące sytuacji na granicy, migracji czy aktywności rosyjskich służb (np. „Rosja szykuje kolejne prowokacje”, „Nielegalna migracja zagrożeniem dla bezpieczeństwa”, „Strzelanina z udziałem migrantów”) konstruują obraz rzeczywistości jako permanentnie kryzysowej, w której dominującym stanem jest zagrożenie – zarówno zewnętrzne, jak i wewnętrzne. Taka narracja buduje poczucie obłożonej twierdzy i utrwała dychotomię „my – oni”.

Drugim wyraźnym wątkiem jest negatywna ocena obecnego rządu oraz konkretnych postaci politycznych, szczególnie związanych z koalicją rządzącą. Belki takie jak: „Tuskowe drenuje kieszenie Polaków”, „Rząd Tuska uderza w najsłabszych”, „Rząd nie radzi sobie z kryzysem na granicy” czy „Rządowa walka z religią” nie tylko mają charakter jednoznacznie krytyczny, ale operują językiem obciążonym emocjonalnie i insynuacyjnym. W tym kontekście media pełnią funkcję nie tylko informacyjną, ale także opiniotwórczą, wykorzystując mechanizmy retoryki politycznej.

Trzecią charakterystyczną cechą jest częste wykorzystywanie pytań retorycznych i kontrastów, które nie służą eksploracji tematu, lecz mają na celu wzmocnienie określonego przekazu (np. „Bezpieczna Polska?”, „Europa pełna wartości czy nieproszonych gości?”, „Czyja jest Polska?”). Zabiegi te pełnią funkcję retoryczną, mają wywołać określone emocje, wątpliwości lub nieufność wobec przedstawianych zjawisk i podmiotów.

Czwartym istotnym elementem jest obecność metaprzekazów, w których stacja odnosi się do samej siebie, budując wizerunek niezależnego, rosnącego w siłę medium walczącego o prawdę i pluralizm informacyjny (np. „Republika rośnie w siłę”, „Telewizja Republika stara się o koncesję”, „Dziękujemy za wsparcie”). W ten sposób medium nie tylko informuje, ale również konstruuje własną tożsamość i legitymizuje swoją rolę w debacie publicznej.

Należy też zwrócić uwagę na obecność przekazów odwołujących się do tożsamości narodowej, religii oraz historii, często z silnym komponentem patriotycznym (np. „Brońmy krzyża”, „76 lat temu komuniści zamordowali rtm. Pileckiego”, „Opilowania katolików ciąg dalszy”). Tego typu komunikaty służą konsolidowaniu wspólnoty odbiorców wokół określonych wartości i symboli.

Wyniki

Z przeprowadzonej analizy wynika, że 38% pasków zawierało słowa o wyraźnym wartościującym charakterze, niosące silny negatywny ładunek emocjonalny. Sformułowania często odwoływały się do strachu, oburzenia lub gniewu, mających na celu wzmocnienie negatywnego odbioru prezentowanych informacji.

Dodatkowo 22% pasków bezpośrednio demonizowało działania obecnego rządu, ukazując go w jednoznacznie negatywnym świetle. Narrację oparto na powtarzających się oskarżeniach, uproszczonych diagnozach oraz uogólnieniach, które utrwały skrajnie krytyczny obraz władz. Warto podkreślić, że tylko 3% pasków przedstawiało treści, które mogłyby być interpretowane jako korzystne wobec poprzedniej ekipy rządzącej.

Elementy językowe, które można zakwalifikować jako formy manipulacji, zawierało 42% pasków. Tak wysoki odsetek wskazuje na silne nacechowanie emocjonalne i intencjonalność przekazu. Użycie technik retorycznych, takich jak hiperbola, ironia czy personalizacja, wzmacniało efekt perswazyjny i emocjonalne oddziaływanie na odbiorcę. Poniżej zamieszczono przykłady pasków zawierających elementy manipulacyjne:

- „Tuskowe drenuje kieszenie Polaków” – użycie kolokwializmu „Tuskowe” oraz metafory „drenuje” silnie wartościuje przekaz, sugerując szkodliwy wpływ premiera na finanse obywateli. Ma to na celu wywołanie negatywnych emocji i przypisanie winy konkretnej osobie;
- „Rząd Tuska uderza w najsłabszych” – konstrukcja zawiera sugestię agresywnego działania skierowanego wobec bezbronnych grup społecznych. Zabieg ten buduje obraz rządu jako opresyjnego i niesprawiedliwego, bez podania dowodów lub kontekstu;
- „Rządowa walka z religią” – zastosowanie terminu „walka” implikuje istnienie konfliktu oraz wrogości wobec wartości religijnych, co może prowadzić do polaryzacji społecznej i wzbudzać silne emocje odbiorców.

Analiza treści wskazuje na dominację strategii narracyjnych, których celem jest nie tyle przekazanie informacji, co kształtowanie pożądanego sposobu interpretacji rzeczywistości. Telewizja Republika, poprzez stosowanie tego rodzaju środków językowych, buduje jednolity i spolaryzowany obraz świata, który sprzyja utrwalaniu określonych przekonań politycznych.

Wnioski

Analiza pasków informacyjnych Telewizji Republika wskazuje na powszechne wykorzystywanie technik manipulacyjnych w kreowaniu przekazów medialnych. Aż 42% badanych pasków zawierało elementy silnie nacechowane emocjonalnie lub jawnie wartościujące, co potwierdza intencjonalność w kształtowaniu określonej perspektywy interpretacyjnej wydarzeń politycznych i społecznych.

Zidentyfikowane mechanizmy, takie jak selektywna prezentacja informacji, hiperbolizacja, użycie metafor i języka konfrontacyjnego mają na celu nie tylko informowanie, ale przede wszystkim wywoływanie emocji i wpływanie na postawy odbiorców. Utrwalanie podziałów politycznych, demonizowanie przeciwników oraz wzmacnianie określonych narracji ideologicznych to dominujące funkcje analizowanych treści.

Warto podkreślić, że paski informacyjne, mimo pozornie marginalnej roli w strukturze przekazu telewizyjnego, pełnią istotną funkcję perswazyjną. Ich krótka, skondensowana forma oraz stała obecność na ekranie sprawiają, że są wyjątkowo skutecznym narzędziem wpływu. W połączeniu z obrazem i dźwiękiem budują wielowarstwową narrację, w której informacja staje się środkiem do realizacji celów ideologicznych.

Zrozumienie mechanizmów manipulacji językowej i medialnej, takich jak te ujawnione w badaniu, jest niezbędne dla rozwoju świadomego i krytycznego odbiorcy mediów. W obliczu postępującej polaryzacji debaty publicznej konieczne jest nie tylko rozpoznanie, ale i edukacja w zakresie analizy dyskursu medialnego, aby przeciwdziałać negatywnym skutkom dezinformacji i manipulacji.

*

Wyniki przedstawione w opracowaniu mogą stanowić składową dalszych, pogłębionych analiz dotyczących funkcjonowania przekazu medialnego w Polsce, zwłaszcza w kontekście językowych i ideologicznych mechanizmów wykorzystywanych w mediach o wyrazistym profilu politycznym. Analiza pasków informacyjnych Telewizji Republika pokazała, jak precyzyjnie skonstruowane komunikaty mogą wpływać na percepcję wydarzeń i budować określoną wizję świata, wpisując się w szersze procesy polaryzacji debaty publicznej.

Telewizja Republika nie jest jedynym przykładem tego typu działań. Wspomniane tendencje budzą pytania nie tylko o etykę dziennikarską, ale również o potrzebę wzmocnienia mechanizmów monitorowania treści medialnych przez niezależne i transparentne instytucje.

W świetle rosnącej roli mediów w kształtowaniu opinii publicznej należy podjąć się nie tylko kontynuacji badań lingwistycznych nad dyskursem medialnym, ale konieczne jest również rozpoczęcie interdyscyplinarnej debaty nad granicami odpowiedzialności redakcyjnej, regulacją treści i edukacją medialną. W ten sposób możliwe będzie budowanie przestrzeni informacyjnej, która wspiera rozwój społeczeństwa obywatelskiego.

Bibliografia

- Ceglarz J., *TV Republika przez lata żyła na kropłównie PiS. Sprawdziliśmy w KRS*, Business Insider Polska, <https://businessinsider.com.pl/biznes/tv-republika-przez-lata-zyla-na-kroplowce-pis-sprawdzilismy-w-krs/bglwb06> (dostęp: 30.04.2024).
- Dzisiaj*, Telewizja Republika, YouTube, https://www.youtube.com/playlist?list=PL_2LK9doeytays9rMCh1L4n5pMHmD1gVD (dostęp: 20.05.2025).
- Erdoğan E., Uyan-Semerci P., *Othering in politics: How affective polarization undermines democratic philia*, „Frontiers in Political Science” 2025, nr 7, s. 1–17.
- Fairclough N., *Critical discourse analysis: The critical study of language*, London-New York 1995.
- Habrajska G., *Perswazja i manipulacja w komunikacji. Wybrane zagadnienia*, Łódź 2020.

- Januszko-Szakiel A., *Deinformacja jako narzędzie medialnej manipulacji świadomością*, [w:] *Manipulacja: pedagogiczno-społeczne aspekty*, cz. I, red. J. Aksman, Kraków 2010, s. 209–216.
- Kobyłański D., *Telewizyjny pasek informacyjny. Rozważania terminologiczne*, [w:] *Lubelskie Seminarium Humanistyczne. Materiały z ogólnopolskiej konferencji naukowej (I edycja)*, t. 3, red. D. Kobyłański, Łódź 2023, s. 179–193.
- Krippendorff K., *Content analysis: An introduction to its methodology*, Thousand Oaks 2004.
- Mb, *Telewizja Republika ma już 3 lata*, Telewizja Republika, <https://tvrepublika.pl/Polska/Telewizja-Republika-ma-juz-3-lata/33106> (dostęp: 30.04.2024).
- Telewizja Republika*, Onet Wiadomości, <https://wiadomosci.onet.pl/telewizja-republika> (dostęp: 30.04.2024).